

A szervező

A szervező

1.

A posta előtti hirdetőoszlopon (mely az egyetlen ilyen Napkor községben) plakát:

Nemzeti teadélután a Májer fogadóban

Keresztény-keresztyén érdeklődőknek
Toborzóbeszéd, büféasztal (sandwichek), tánc
Zeneszolgáltatás: Hodászi Sanyi és bandája
Szervező: Nyilaskeresztes Párt nyárligeti szervezete
A belépés díjtalan

Három napja díszleg a falragasz, és azóta más nem is foglalkoztatja a napkori legények meg leányok fantáziáját. Mert Hodászi Sanyi fellépése: az valami! A Korona zenekarának prímása ő (mesterségét Dankó Pistától tanulta), érte divat a megyeszékhely dzsentrileányainak álöngyilkossági kísérleteket rendezni, őt illő és megengedett szerelmeslevelekkel bombázni. És mindez ingyen! Szinte hihetetlen! „És mi az a sandwich? Szendvics?” „Szendvicset te eszel, ha a vajaskenyeredre jut pár karika kolbász. A sandwich az urak eledele: a zsemlyén kaviár, büdössajt, olívija bogó.” „Kaviár, büdössajt... Istenem!”

Így álmodozik és hitetlenkedik a földről vagy a nyárligeti tanonciskolákból hazatérő fiatalság, és már látja magát ünnepi ancugban, ujjasban keringeni a nagyterem fénylő parkettjén, a mindent átjáró teailatban. Mert Napkoron, ahol a kenyérhéjjal megfestett forró vizet is „téjának” hívják, ott az eredeti tea: az szintén valami!

Csordultig tele a Májer fogadó nagyterme. A párt tagjaival és szimpatizánsaival, meg a beszervezendő helyi fiatalokkal. Varga István végignéz rajtuk, míg megtalálja Lechler Mányit. A lány nem néz vissza, mintha észre sem venné Varga sóvárgó tekintetét. Pedig Mányi miatt van ez az egész. Jani miatta ment el Nyárligetre, hogy ott vigye valamire, s ezzel kiérdemelje a lány kegyeit. Csakhogy aki Napkoron egy senki, az pusztán azért, mert a városban él, még nem lesz valaki. Varga Jani többet keresett vagonpakolással, mint amennyi

a napszáma lett volna a faluban, de még így sem volt többre elég, mint a szűkös megélhetésre. Elvégezte a pályamunkás-tanfolyamot, hogy az irigyelt nyugdíjas állást adó MÁV-nál legyen hát végre valaki. Nem lett. Addig az egész társadalom legalján helyezkedett el, most a külön bolygórendszerként, ám éppolyan szigorú törvények, szokások és korlátok által meghatározottan működő vasutastársadalom legaljára került. Alul lenni sehol nem jó. Ekkor karolta föl Szálasi mozgalma. És most már végre lett valaki. Tagja a pártnak, fontos megbízatásokat kap, a jövőben is számolnak vele. Még a Nyárligeti Naplóba is bekeült a fényképe. Már csak a lényeg hiányzik: Lechler Manyi szeretete. Vagy hogy legalább menjen hozzá feleségül. (Napkoron a szerelmi házasság gúny tárgya, úri hóbort. Legalább is az öregek szerint.) Ha már megszerezte magának a lányt, majd úgy kíméli, kényezteti, szereti, hogy Manyi kénytelen legyen viszonzszeretni.

Varga Jani fellép az emelvényre, meghajol, nagy levegőt vesz, és elkezd.

Arról szónokol, hogy igazi földosztást akarnak. Most azonnal. Mert nemcsak a vitézi rend tagjainak jár birtok, hanem az egyszerű parasztnak is, hisz ők tartják vállukon Szent István államát. Ők harcolnak, ők esnek el a háborúkban, ők fizetik az adókat. A munkások bérért pedig fel kell emelni. Mert a parasztnak mellett még ők is fő támaszai az államnak. És mindenkinek legyen állami egészségbiztosítása, és kapjon nyugdíjat, ha már öreg, és nem tud dolgozni. Ne csak a vasutas, meg a többi állami alkalmazott. A kisbirtokos, a zsellér, az uradalmi cseléd is. A középiskolát pedig ingyenessé kell tenni. Különböznél, hogyan várhatnánk a néphez, valláshoz, fajhoz kötődő középosztály és értelmiség kialakulását.

Ezután Varga a pártjáról terjesztett két nagy hazugság eloszlátásához lát hozzá. Az egyik szerint ők becsmérlik a kormányzót. Ami nem igaz, mert igenis tisztelik Horthy Miklóst, hiszen '19-ben ő verte le a véreskezű bolsevistákat, ő mentette meg Szent István államát. Csak az a baj, hogy rossz tanácsadókkal van körbevéve, akik a nyilasok ellen hangolják. És még az is hazugság, hogy a nyilasok gyűlölik a zsidókat. Mert ők nem gyűlölik őket, de szerintük minden nép magának akar jót, és ez a zsidókra is vonatkozik. Ezért legjobb lenne, ha kimennének mind Palesztinába, úgyis oda vágnak kétezer éve, vagy menjenek Amerikába vagy a Szovjetbe, mert ezekben az államokban úgyis ők vannak már hatalmon.

Megtapsolják Varga Istvánt. Lechler Manyi is tapsol.

– Jól érzi magát? – kérdi Varga István a táncosokat figyelve zöldpaprikás vajkenyeret (ez a sandwich) majszó Manyit.

– Köszönöm kérdését. És maga?

A férfinak lenne oka mérgelődni, mert, szokás szerint, a belépési nyilatkozatnak kinevezett jelentélt ívet sokan aláírták, de mikor a párttagság és pártkönyv igénylésére került volna a sor, senki nem jelentkezett. De ennek most semmi jelentősége.

– Remekül. Ha magát láthatom...

– O lá, lá... Már maga is kezdi?

– Én is? Hát más is?

– Nem tudom, mit látnak bennem a férfiak. Egyszerű parasztlány vagyok.

– Maga... – és közel jut ahhoz, hogy a szeretett lény külsejét, szőke haját, vékony derekát vég nélkül dicsérni kezdje. – Maga... Maga nem is paraszt.

– Igen? Baj lenne, ha az lennék? Előbb mondta, hogy a paraszt vállán nyugszik az ország.

– Nem úgy értettem. De magácska már a község házában... A bírósági és a jegyzői úr mellett...

– Nem csinálunk mi ott semmi rosszat, hova gondol? – háborodik fel Manyi, pedig a két férfi folyton ajánlatokat tesz neki.

– Nem. Persze. De úriemberek között maga is úrihölgyé vált.

– Jó nekem a magam fajtája, nem akarok mássá válni.

– Én magát mindenhogy szeretem. Nagyon szeretem.

– Na, igen. Helyben vagyunk.

Manyi hetykén beszél, de azért gondban van. Otthon anyja lassan kiutálja, ha viccesen is, de néha már kenyérpusztítónak nevezi (pedig ad neki havonta húsz pengőt a béréből), mostohaapja meg feszít disznó dolgokra célozgat, s ha ketten vannak, fogdosgatja is. Huszonegy éves. A község fogalmai szerint lassan vénlány. Szép vénlány, de akkor is vénlány.

„Szép lennék, tényleg?” Magában nem lát Manyi semmi különöset, de a férfiak folytonos zaklatásának csak kell valami oka legyen. Manyi a férfiak testi közelségét nem kívánja, jó lenne egy dolgos, tiszta, vidám ember mellett biztonságban élni, gyerekeket szülni, azokat nevelni, a gyerekek tényleg tündérik, de a férfi és a nő közötti nemi kapcsolat ocsmányságáról annyit beszélnek az idősebb asszonyok (és maga a plébános úr is alantas dolognak tartja a test kívánságait), hogy Manyi hátán végigfut a hideg, ha arra a bizonyos dologra gondol. De előbb-utóbb mégis át kell esnie rajta. És Varga István már majdnem vitte valamire. Fix helye van a vasútnál. Nem nagy pénz egyelőre, de előléptethetik. És elég jóképű. De nem. Nem. Nem bírja elképzelni, hogy Pista hozzáérjen. Azt se nagyon, hogy más, de ő semmiképp.

A nő a vajaskenyeret tördeli.

– Ízlik a szendvics? – kérdi a férfi, mert már kínos a hallgatás.

– Mi? Ja... Így szokott lenni. Választások előtt van etetés meg itatás, aztán vége a céciónak, a képviselő úr elfoglalja a székét, mulatozik, parádézik, ránk se gondol.

– Mi nem ilyenek vagyunk! Mi nem egy választásra kérjük a bizalmat. Mi az egész... az egész népet akarjuk fölemelni...

– O lá, lá... – mondja a nő, és hüvelyk- meg mutatóujjával a hápogást kezdi utánózni. – Mind ezt mondja. Hazug mind egytől-egyig.

Varga István kidüleszti mellét. Ilyen sértésért egy Szalasi-legénynek bicskát illik rántani. Vagy legalább kikérni magának. De újra elragadja a vágó:

– Manyika, én mindenemet... Boldoggá tenném, higgye el, boldoggá tudnám tenni...

– Önmagát biztosan

2.

Szmirnov hadnagy a páncélos lövegtornyán ül. Ez elővigyázatlanság. Bár a terület tisztának van jelenteve, egy német mesterlövész bárhol megbújhat. Az T-34-es tank már kijutott a szőlőhegyek közül, és a Nyárliget-Namény országúton halad Napkor felé. Lánctalpai árkot vágnak benne.

A parancsnok utat lát. De nem ezt. Hanem azt a másikat, amelyik Goricsát köti össze Vicsugával. Targonovka, a hadnagy szülő- és lakhelye Goricsához esik egészen közel. Szmirnov a kerületi pártközpontból tart hazafelé. Lóháton. Szeptember eleje van. Köröskörül, mint gyermekek tetűirtás céljából leborotvált koponyája, természetől megfosztott rozsföldek. A távolban, száraz port fölkkavarva, varjak verekednek a kipergett gabonaszemekben. „Vagy tán fekete ruhás öregasszonyok? Még az is lehet. Olyan idők járnak.” Nem tudja tisztán kivenni Szmirnov. Viszont egyre tisztábban látja azt a hosszú szekérsort, mely az út jobb oldalát foglalja el. Egyre nőnek a szekerek, tehát a sor nem halad. Elernyed térdének, karjának szorítása, amire úgy reagál a ló, hogy ügetésből átvált lépégetésbe. Így is hamar megérkeznek. Az első koci egy tarantászból átalakított terményszállító alkotmány. Igavonó nincs előtte. A raktere üres. Vagyis termény nincs benne. Mert más igen. Egy paraszt. Átlótt fejjel. A következő kocsinak a hajtója a bakon nyúlik el. A harmadiké úgyszintén. A negyediké leesett az árokba, és golyó által kitágított szemüregével bámul a világba. Magányos, ló nélküli kocsik és kivégzett parasztok végtelen sora. Szmirnov tudja, mi történt. Hónapok óta másról sincs szó a pártgyűléseken, mint hogy két dolog akadályozza a kolhozok felvirágoztatását: az igaerő hiánya és a közös gazdálkodásba lépni nem akaró, terményrejtegető, feketéző kulákok. „Tehát az NKVD két legyet ütött egy csapásra!” – összegzi magában a történeteket, és önkéntelenül vigasztalni, simogatni kezdi lovát. Szekerek és hullák, szekerek és hullák. Soha nem akar véget érni ez a megkövült menet.

És akkor felágaskodik alatta a ló. Büntetően megcsapkodja, majd leugrik róla, és kiköti egy saroglyához. Az állat riadalmát az út közepén fekvő emberi test okozta. A szerencsétlennek hiányzik a halántéka. Mégis él. Feszíti az izmait, vánszorogni akar. Szmirnov felismeri. A nagyapja az.

– Vízet, vízet! – hörgi az öreg.
– Bocsáss meg, papó! – mondja Szmirnov, mikor végre legyőzi megrendülését, és egyúttal elveti értelmetlen tervét, hogy mentőt hívjon.
– Vízet, vízet!
– Bocsáss meg nekünk!
– Vízet, vízet!

Nagyapja az árokba akart elérni. De most nincs ott víz. És Szmirnov kulacsa is üres. „Az a lány is, az is vizet akart!” – döbbsen rá a szőlőhegyeket elhagyva a kapitány. „Azért kúszott a kút felé...” Szmirnovék nemrég végezték ki a napkori csószot meg a családját, mivel fegyvert (csószpisztolyt) találtak náluk. Csináltak már ilyet korábban is, és még fognak is bizonyára. De az a vértől áztatott, kétségbeesett kúszó lány látványa...

A kormányos jelenti, hogy beértek a faluba, kérdi, merre tovább.

A hadnagy egy nagyobb épületen meglátja a magyar zászlót, oda vezényeli a járművet.

A kormányos merész sebességgel halad a községhez. Rézsútosan, alig pár centire állnak meg. A lövegtorony elfordul, ami azt jelenthetné, hogy az ágyúval felnyársalják az épületet, de nincs robaj vagy üvegcsörgés. Mert az ágyúcső egy nyitva hagyott szárnyas ablakon hatolt be.

Varga István az íróasztalára dőlve alszik. Rossz szokás. És az is, hogy álmában újra átéli a nappali történeteket. Nem sok jó érte Napkoron, mióta visszaérkezett. (Augusztusban le kellett lépnie Nyárligetről, amikor átmenetileg betiltották a pártot.) A mindenáron való kitaratást nincs már meg sem a honvédekben, sem a civilekben. A vörösöket utálják meg rettegnek tőlük, de Hitler meg örültnek tartják, és gúnyolódnak a csodafegyver ígéretésén. A németek harcolnak becsülettel, de enerváltak, mintha ők sem bíznának már a győzelemben. Pedig különben jaj nekik. Meg a magyaroknak. Meg az egész civilizált világnak. Mert ha a jenki zsidókkal szövetséget köt a vörös zsidók győznek, akkor rabszolgává tesznek mindenkit. Varga tavasszal a párt propagálásán kívül még a zsidórejtegetők leleplezését is feladatul kapta. Ötszáz fő hiányzott a nyárligeti bevagonírozáskor. Nyilván vannak ezek között Pestre menekültek, de alighanem itt, a járásban elrejtőzők is. A deportálás után a helyiek feltörték az elhagyott zsidóházakat, és széjjelhordták, amit lehetett. Táncoltak örömeikben. (Meg veszekedtek, verekedtek is a zsákmányon.) Most meg aggodalmaszkodnak, hogy lesz nemulass a tolvajoknak, ha az oroszok bejövetelekor visszajönnek meg előbújnak a zsidók. Józan emberi számítás szerint tehát a lakosságnak segítenie kéne Varga Istvánt, de azok inkább hátat fordítanak neki, elmennek, ha rejtegetők felől tudakozódik. Ki érti ezt?! És a németekre sem támaszkodhat. Őszintén szólva, a németek lenézik a nyilasokat. Ha valamit akarnak, nem velük, hanem a vármegye meg a községek régi vezetéseivel egyezkednek. Pedig például a napkori bíró, Bollman Berci nyíltan hangoztatta, hogy ő sem Szálasi bandáját, sem a németeket nem fogja elismerni. Az elsőt, mert az alkotmány ellen vannak, a másikat meg azért, mert idegen megszállók, még ha szövetséges megszállók is. Viszont adott Varga Istvánnak egy szobát a község házában. Tehát Bollman, ha végre megalakul, mégis elfogadná Szálasi nemzetmentő kormányt? Egyelőre a németek meg Berci is leginkább csak akkor támaszkodnak Vargára, ha valami fölöttébb kellemtelen feladatot kell végrehajtani: fuvarra rendelni be a parasztot vagy lovat, gabonát rekvirálni. Na, ezeket rá bízzák! Csoda, ha nem kedveli a nép?

És itt van még szerelme, Lechler Manyi. Vele úgy van, ahogy volt: sehogy. Általában lerázza Janit, ha beszélni szeretne vele. Tegnapelőtt hivatalos ügyet volt benn intézni a nő, akkor sikerült leültetnie. Nem volt benne köszönet. Azzal próbálta maga mellé állítani, hogy a Volksbund meg a nyilasok egymás szövetségesei, nekik össze kell tartaniuk. Erre Manyi kikelt magából:

– Miféle Volksbund? Itt olyan nem lesz! Itt rendes sváb magyarok laknak, Petőfi népe. És még a plébános úr is megmondta: a volksbundisták meg a nyilasok nem komoly emberek!

Pista nem érti Manyit. És nem érti a hadi helyzetet sem. Hatalmas légi csatákat vívnak egymással a Messerschmittek meg a Sturmvikok, s közben az orosz teherszállítók gond nélkül átrepülnek az országot, hogy Titónak fegyvert dobjanak le. Az amerikai Liberátorok meg Olaszországból eljöhettek ide a nyárligeti pályaudvart bombázni.

A front állandóan változik, a honvédek meg a németek elhagynak egy községet, aztán visszamennek. Ki tudja, mi lesz.

Varga István kinyitja, megdörzsöli szemét. Reggel van már bőven, a napfény behatol a szobájába. És még valami: egy vastag ágyúcső.

Szmirnov kiszáll a lövegtoronyból, és az ablak elé ugrik. Varga István feláll a székről, és az ablak másik oldalához áll. Egymást bámulják. A hadnagy megüti dobtáras géppisztolyát. A miheztartás végett.

– Igyi (gyere)! – kiáltja neki, és tesz egy félkört a kezével.

A magyar bólint, hogy érti. Zakóját nem veszi fel, nehogy meglássák rajta a nyilaskezes karszalagot. Ingben megy a kijárat felé. Átfut a fején, mi várhat rá. Az épületből kilépve az oroszokkal ellentétes irányba kezd el rohanni. Hall géppuskaropogást, kiáltást. Nyilván neki szól. Átugrik kerítéseken, belerúg acsargó korcsokba, kanálisokban derékig merül, és rohan, és rohan. Oros, aztán Kálló, aztán Nyírjes felé. Nyárliget határában dől el a kimerültségtől. Egy orosz járőr észreveszi. Lecibálja kezéről a karóráját, és int neki, hogy feltartott kézzel induljon. Gépfegyverét kibiztosítva követi. Közben a frissen zsákmányolt órát nézegeti. Tetszik neki. Énekelni kezd. A dal arról szól, milyen szépen röpöködnék a Bajkál-tó fölött a sirályok. Varga István ezt persze nem érti. Egy rögtönzött hadifogoly-gyűjtőhelyre érkeznek.

3.

Izmajlov őrmester nagy gondban van.

Egyrészt levelet kapott otthonról, melyben anyja megírta, hogy öccsének menyasszonya megunta a várakozást, és hozzáment egy sérülés miatt leszázalékolt, de a belügytől jó fizetés húzó férjhez. Izmajlov fél, ha a Baltikumban hadakozó Misa megtudja a nő árulását, képes lesz maga ellen fordulni. Vagy megzavarodik a fájdalomtól, és elveszti éberségét. Ami a fronton éppúgy öngyilkosság.

Másrészt nem tudta összeszedni délre a lágertanszponthoz szükséges létszámot. Negyven főt rendelt Kazacsev őrnagy, és ő csak huszonnyolccal tud szolgálni. Az is igaz, nem könnyű Nyárligeten emberekre vadászni. A város bevételeivel járó nagy ágyúzás és lövöldözés után a helyiek először rettegve, de a természetes kíváncsiságtól hajtva előbújtak a rejtékhelyekről. Aztán mikor híre ment, hogy mi az a málenkij robot, megint visszabújtak. Van, ahol fegyverrel várják az orosz járőrt. Persze a felszabadítók megtorolnak minden ellenállást, de ez a lényegesen nem változtat. A helyiek azt is tudják már, hogy a nőket, a gyerekeket és az ötven éven felülieket nem viszik. Persze az ötven év az csak nagyjából van. De nem lehet mégsem öregeket vinni, mert ha nem bírják ki a lágeregig, a begyűjtőkön is csattanhat az ostor.

Izmajlov tiszteleg századparancsnokának, aki éppen telefonhívást kap. Mikor végez, megkínálja alárendeltjét dohánnyal, és elújságolja, hogy kinevezték Nyárliget városparancsnokának.

– Erőt és egészséget kívánok hozzá, őrnagy elvtárs! – gratulál az őrmester. Aztán, halkabban, elmondja, hogy nincs még meg a negyven fő. Tizenkettő hiányzik.

Kzacsev hosszú káromkodásba kezd, melybe belekever Istent, ördögöt, fasisztát, kurvát és baglyot, de csak úgy megszokásból, különösebb indulat nélkül, majd Izmajlov felé fordul:

– Mit csináljak magával? Maga a legjobb tiszthelyettesem, nem gondoltam volna, hogy most gyengül el. Állítsam haditörvényszék elé, vagy csak nyomjak magára egy plusz szolgálatot?

Az ablaknál állnak. Fújják a füstöt. Német gyártmány. Török importból. Nagy kincs. Bár a fritzek trükköznek, kivonuláskor el-eldobnak ciános dohánnyal töltött dóznikat.

Kinn munkásruhába öltözött emberek várakoznak.

– Kérdezhetek, őrnagy elvtárs?

- Kérdezzen!
- Kik ezek ott?
- Helyi kommunisták. Jöttek megköszönni, hogy huszonöt év illegalitás után végre szabadon lélegezhetnek.
- Értem.
- Miért érdekli?
- Semmi. Csak... Éppen tizenketten vannak. Megszámoltam.
- Megszámolta? – kérdi Kazacsev sötét mosollyal.

Három hete megy a vonat. Lassan haladnak. Eddig nyolcan haltak bele a hidegbe, az éhségbe, a szomjúságba. A nyolcadik egy nyárligeti suszter, egy bizonyos Simon, aki megérezhette a halálát, mert mikor még Magyarországon jártak, egy cigarettásdobozra végrendeletet készített. Kicsúsztotta a tehervagon deszkái közti résen. A Gondviselésre bízva a sorsát. Simon most halott, és ezzel igen jól járt Varga István, mert a még meleg hullát takaróként magára húzhatja. És jól járt vele az egész vagon, mert ha majd végre megint kapnak egy vödör vizet (három-négynaponta kapnak), az ő adagját megihatják a többiek.

Varga a nyárligeti gyűjtőhelyről egy debreceni laktanyába került. Itt volt egy bírósági színjáték. Nem értette, de a többiek suttogásából kivette, hogy szovjet állampolgárnak nyilvánítják őket, hogy a szovjet törvények szerint elítélhetőek lehessenek. Végül 25 év lágert kaptak mindannyian. És most mennek. Donyeckbe? Mordóviába? Szibériába? Állítólag a vasutasok és a katonák sem tudják. Legalábbis megrántják a vállukat, ha kérdezik őket.

A kommunisták egy vagonban utaznak egy nyilással. Varga kárörömöt érezhetne, de inkább irigyli a kommunistákat. Mert ők tartják magukban a lelket. Azzal biztatják egymást, hogy Sztálin elvtárs előbb vagy utóbb megtudja, micsoda félreértés történt, vagyis hogy elvtársakat deportálnak, és rögtön leállítja az egészset. Lesz akkor öröm! És hogy fognak csodálkozni és bocsánatért könyörögni mostani fogvatartóik! Addig is éneklük, vagy ha már nincs erejük, dúdolgatják a maguk vörös indulóit. Felmelegednek ettől.

Megrázzák Varga vállát. Egy deszkadarabot nyújtanak felé. Ennek kivájták a közepét, így tányékként szolgál. Vizelet van benne. Ha kapnak végre egy vödörnyi vizet, azonnal megisszák, nem lehet beosztani, olyan gyilkos szomjúság kínozza őket. Aztán már csak a vizelet marad. Voltak, akik a dolgát végző fogolytárs alá feküdvé kortyolták annak a vizeletét, de ennek hányás lett a vége. Pár cseppnél többet egyszerre nem lehet lenyelni. A legjobb módszer, ha valaki kienged egy keveset a deszkatányérba, s a többiek sorban nyálnak belőle. Majd jön a következő kör.

De most nem jön. A kommunisták inkább megfogják egymás kezét, és énekelni kezdenek. „Fel vörösök, proletárok...” Varga szeretne közéjük tartozni. Végre tartozni valakikhez. Mert hogy megvetik, hogy a tömegben teljesen egyedül van, olyan kínzó, mint a szomjúság. S mint a tudat, hogy Lechler Manyi nem lesz az övé. Soha. „Fel vörösök, proletárok...” – éneklük már Varga is.

És kicsordulnak a könnyei.

Ami felelőtlen pazarlás. Mert ezzel is csak kiszárad a test. ■ ■ ■